

Remissvar
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 25 maj 2020

Remissvar: Långtidsutredningen 2019, SOU 2019:6

Finansdepartementet har gett Akademikerförbundet SSR, via Saco, möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande.

Betänkandets förslag i korthet:

Betänkandet analyserar vad som förklarar de ökade inkomstskillnaderna i Sverige sedan början av 80-talet och på vilket sätt de kan påverka ekonomins funktionssätt.

Våra kommentarer:

Svensk politik har någonting som många länder saknar, i ett utredningsväsende som tar sig tid att studera större och mer långsiktiga frågor än de dagsaktuella politiska förslagen. Detta är mycket viktigt och någonting som ska värnas. Utvecklingen av ojämlikhet och dess konsekvenser för en allmän och solidarisk finansierad välfärd är just en sådan fråga som påverkas av långa trender och tendenser. Akademikerförbundet SSR vill därför, i detta remissvar, dela några reflektioner och betona vissa delar av utredningens resonemang och resultat. Förbundet har en stor andel av medlemmarna inom offentligt finansierade verksamheter på kommuner, regioner och myndigheter, men även ett betydande antal inom privata näringslivet inklusive civilsamhället – och har därmed en god position för att uttala sig om de generella samhällsförändringar som utredningen pekar på.

Inkomstjämlighet

Den bild (se diagram nedan) som utredningen målar upp när den jämför inkomstfördelningen 1995 med fördelningen 2017 är mycket slående. I korthet har vi gått från en relativt sammanpressad struktur kring medianlönen till en ”plattare” kurva med högre spridning. Denna förändring drivs mycket av urholkningen i bidrags- och försäkringssystem, där två uppenbara exempel är försörjningsstöd samt a-kassa. Under tidsperioden har a-kassans andel av inkomsten minskat markant, och likaså den andel av bruttonationalprodukten som går till ekonomiskt bistånd.

Utfallet är i det förstnämnda fallet ett försämrat försäkringsskydd för den anställde och därmed sämre funktionssätt för arbetsmarknaden. I det andra fallet ett försämrat yttersta skyddsnät för de mest utsatta i samhället, vilket riskerar att förstärka de redan negativa

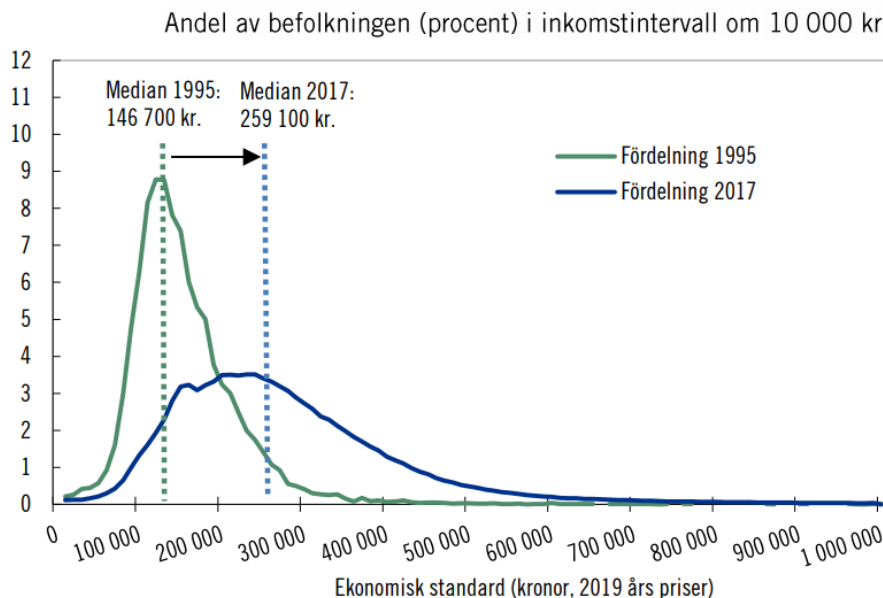
Akademikerförbundet SSR
Box 128 00, 112 96 Stockholm
08-617 44 00
kansli@akademssr.se
www.akademssr.se

SSR Direkt
Frågor om anställning och arbetsliv
08-617 44 71
ssrdirekt@akademssr.se

Medlemsservice
Frågor om medlemskap och avgifter
08-617 44 70
medlem@akademssr.se

konsekvenser som dessa individer drabbats av. Effekten av båda är ökad ekonomisk ojämlikhet.

Figur 2.3 Fördelningen av ekonomisk standard 1995 resp. 2017

Psykisk ohälsa

Förbundet har många medlemmar inom både den del av socialtjänst som arbetar direkt med social utsatthet, och bland de som arbetar med förebyggande åtgärder. Båda har erfarenheter av att arbeta med individer som har psykisk ohälsa, och vi kan därmed instämma i underlagsrapportens resonemang (*Psykisk ohälsa och ekonomins funktionssätt*). Den pekar på att den psykiska ohälsan har ökat över tid bland socioekonomiskt svagare grupper och att det leder till ett sämre utfall för både utbildning och arbetsmarknad – liksom att sambandet med psykisk ohälsa förstärks av en utsatt social eller ekonomisk situation.

Utredningen pekar därför på behovet av förebyggande insatser, liksom vikten av att minska den sociala och ekonomiska utsattheten i sig. Den väg som har tagits att kontinuerligt urholka exempelvis ekonomiskt stöd till lägre andel av BNP och till en mindre del av medianlönen, anser förbundet går i direkt motsatt riktning till dessa slutsatser.

Sammantaget

Några ståndpunkter och policyslutsatser med stöd i utredningen och förbundets erfarenheter:

–Den ökade ojämlikheten är delvis driven av urholkade ersättningar. Den ökade ojämlikheten är ingen "naturlag" utan en produkt av politiska beslut, och går därmed att påverka. Resultaten stämmer väl överens med förbundets analyser av den långsiktiga utvecklingen av bland annat arbetslöshetsförsäkring och ekonomiskt bistånd, som under lång tid har minskat som andel av inkomst respektive BNP.

–Urholkningen av ersättnings- och försäkringssystem har ett pris, inte minst för arbetsmarknadens direkta funktionssätt, men likaså indirekt då ojämlikheten samverkar med psykisk ohälsa och förstärker dess konsekvenser. Resultatet är minskad sysselsättning och ökad social utslagning. Psykisk ohälsa har en kostnad och en prislapp, förutom det enorma lidande det innebär för individen.

Slutsatser

Utredningen visar på en helhet som i viss utsträckning oroar förbundet. Många av medlemmarna har i sitt dagliga arbete direkt kontakt med individer som drabbas av ökad ojämlikhet och psykisk ohälsa på flera vis – vare sig det handlar om personligt lidande, utslagning från arbetsmarknaden eller sociala problem.

Vi vet att ojämlikhet går i arv: barn får olika livschanser. Detta kommer att förstärkas ytterligare med denna utveckling. Vi vet vikten av att olika grupper i samhället möts och att deras verklighet blir känd för varandra. En ökad ojämlikhet motverkar detta, och riskerar på sikt att urholka viljan till reformer och omfördelning som kan komma tillrätta med problemen. Politiskt förändringstryck följer synlighet.

Med detta sagt känner förbundet igen sig i den bild som utredningen visar – men vi ser också att utvecklingen är möjlig att förändra. En stor del av det som har skett beror på politiska val, inte på mekaniska omvärldsförändringar eller internationell konkurrens. Ett sådant exempel är just de på bred front urholkade ersättningsnivåerna.

Just nu står vi mitt i en pandemi och har tagit första steg in i vad som riskerar att bli den största lågkonjunkturen sedan den stora depressionen för nästan hundra år sedan. Kostnaden kommer att bli enorm. Dels på ett mänskligt plan i form av arbetslöshet, social oro, självmord, våld i nära relationer, osv. Men också på ett rent statsfinansiellt plan. Sverige har ett gott utgångsläge men det kommer att behöva en sannolikt icke tidigare skådad belåningsgradsökning samt höjda skatter, för att finansiera det allra nödvändigaste. Därför har vi paradoxalt nog ett gott läge att faktiskt fundera kring vad som är det allra viktigaste i samhället. Vilka kostnader är livsavgörande – och vilka utgifter är en lyx man kanske kan kosta på sig i högkonjunktur? Förbundet är förvissat om att en väl finansierad allmän välfärd tillhör den förstnämnda kategorin. Det är också bara den som kan vända utvecklingen om ökad ojämlikhet och psykisk ohälsa. Vi har inte råd att avstå.

Heike Erkers

Förbundsordförande

Akademikerförbundet SSR

Simon Vinge

Chefsekonom

Akademikerförbundet SSR